

ABOVSKÝ hlásnik

15. ročník, číslo 2, jún 2020
www.regionhornad.sk

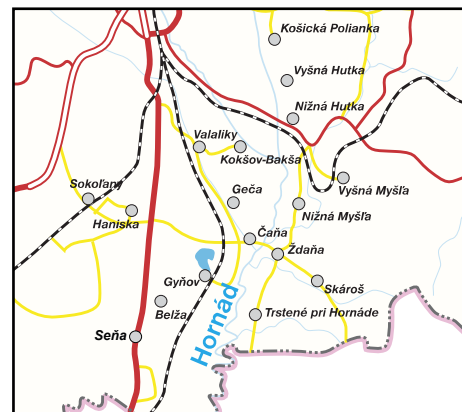

Čítate nás už 15 rokov!

Tretí najlepší slovenský časopis v kategórii neziskových a rozpočtových organizácií súťaže Podnikové médium roka za roky 2012, 2017 a 2018

Vydáva Regionálne združenie obcí Hornád: Belža, Čaňa, Geča, Gyňov, Haniska, Kokšov-Bakša, Košická Polianka, Nižná Hutka, Nižná Myšľa, Seňa, Skároš, Sokolany, Trstené pri Hornáde, Valaliky, Vyšná Hutka, Vyšná Myšľa, Ždaňa.

- Život v regióne pulzoval aj počas koronakrízy
- Dlhoročný dodávateľ železničných podvalov modernizuje
- Svedectvá a spomienky na účastníkov II. svetovej vojny
- Nachádzame si spôsoby, ako pomáhať prírode
- Haniščane oživujú spoločenský život svojej obce

Rodiny nachádzali útočisko v prírode. Posilou je nám aj v tieto dni (viac na strane 15)

Skárošskí dobrovoľní hasiči merajú teplotu spoľuobčanom... (str. 4)

... a ich bakšianski kolegovia popri práci pre obec opravili striekačku (str. 9)

Pandémia koronavírusu dostala z mnohých z nás to najlepšie. Okrem nemalého počtu ľudí z prvej línie, ktorí žijú medzi nami, sa viacerí dobrovoľníci – prostredníctvom hasičských zborov, červeného kríža i inak – podieľali na pomoci tým, čo to potrebovali. Bolo medzi nimi aj niekoľko dobrovoľníčok z Čane. Pomáhali 28. a 29. apríla v priestoroch školy v prírode v Kysaku, ktorá sa na niekoľko týždňov stala repatričným centrom pre Slovákov vracajúcich sa zo zahraničia. „V tom čase ich tam bolo okolo 40. Roznášali sme im raňajky, obed, večeru, čaj a minerálky. Po každom rozvoze sa dezinfikovalo a večer sme zbierali odpadky. Veľmi nás potešili ďakovné lističky, ktoré sme si nachádzali pri dverách izieb,“ hovorí jedna z dobrovoľníčok, Renáta Horváthová.

Ako blesk z jasného neba

Prišla nečakane, vyrušila nás, priam zastavila v našom samolúbo, uponáhlanom živote. Pandémia COVID-19. Odrazu zmenila naše plány.

Všetko stíchlo, planéta si vydýchla. Akoby bolo viac počuť spev vtákov a zvierat v lese sa čudovali, že nikde ani človečika.

My sme medzitým sledovali zotváranie škôl, kostolov, kín, divadiel, služieb, firiem. Niektorí prišli o prácu, iní čerpali dovolenku. Možno sme boli zvyknutí tráviť celé dni na nákupoch, cestovať, navštevovať reštaurácie... Naše tváre – po 100 rokoch od španielskej chrípky – opäť zahallili rúška.

Museli sme sa naučiť aj v rodine viac tolerovať. Rodičia si zvykali, že ich deti sa učia na diaľku. Možno sme však našli čas na veci, ktoré sme robili nestíhali.

Niektorí z nás museli pracovať viac ako bežne. Bez poľnohospodárov, potravinárov a predavčiek by sme možno hladovali. Lekári, zdravotné sestry, záchranári, policajti, vojaci, sociálni pracovníci, vodiči, dobrovoľníci – im všetkým patrí vďaka, že nás chránili.

Myslím, že to bola potrebná lekcia. Preto dúfam, že si z tohto obdobia zoberieme poučenie a budeme sa správať zodpovednejšie k planéte, k životnému prostrediu aj sami k sebe.

*Iveta Vasilenková,
starostka Nižnej Hutky*

Ako sme čelili (a stále čelíme) neviditeľnej hrozbe

Podoby pandémie v regióne Hornád

Je dosť pravdepodobné, že následky, ktoré so sebou pandémia nového koronavírusu priniesla najmä v oblasti ekonomiky, sú ešte len na začiatku.

Nevieme, čo všetko nám táto kríza ešte prichystá. Isté je, že preskúša našu prispôbovosť a otestuje spolupatričnosť.

► Výpadky v rozpočtoch

Približne od apríla 2020 začali obce dostávať od štátu menej peňazí z podielových daní, čo súvisí hlavne s poklesom zamestnanosti obyvateľov. Z menších obcí zatiaľ uvádza Skároš očakávanú stratu 7 %, Belža odhaduje 10 %. Obce musia škrtiť výdavky. Šetriť je problém, keď sú projekty už rozbehnuté, poznamenáva **Mikuláš Hudák**, starosta Kokšova-Bakše. Podľa **Ondreja Pravdu** z Belže to znamená zrušenie plánovaných projektov a aktuálne realizácie bez možnosti doplnkových služieb. Pre menšie obce, napríklad Gyňov, sú citelné straty napríklad aj z výpadku školného v materskej škole. Všetade sa kresú dotácie miestnym kultúrnym a športovým organizáciám. Z obecných zamestnancov sa zatiaľ šetrenie dotýka tých, ktorým nebolo možné pridelať prácu v pôvodnom rozsahu, dodáva **Marcela Gallová** zo Sene.

► V prvej línii

Prakticky vo všetkých obciach nášho regiónu žijú ľudia z prvej línie – zdravotníci, vojaci či policajti. Na mnohých mali pandemické opatrenia každodenný priamy dopad, museli zvlásť chrániť svojich najbližších.

► Disciplína

Až na výnimky boli obyvatelia pri dodržiavaní opatrení disciplinovaní. Menšie problémy zaznamenali v Trstenom pri Hornáde v oblasti hranice s Maďarskom, kde tzv. pendleri nerešpektovali nariadenia a prechádzali

hranice. Pohybu zabránilo až polozenie väčších zábran.

► Podujatia

Prakticky všetky boli zrušené, väčšou úplne bez náhrady. Niektoré akcie mali mať premiéru, napríklad vynášanie Moreny v Trstenom či Starostovská kvapka krvi v Nižnej Hutke. V Seni sa po uvoľnení opatrení mohli konať svadby.

► Práce v obci

Aktívne práce boli prerušené až do polovice mája. Obciam chýbali aj organizované obecné brigády, aj keď viacerí sa pri upratovaní vynášali (čítajte na stranách 12 a 13). V Skároši zamestnali v rámci národných projektov piatich ľudí na bežnú údržbu. V Belži stihli betónovanie nového bočného schodiska.

► Starostlivosť o ohrozených

Vo väčšine obcí nebolo nutné zasobovanie osamelých seniorov, keďže takmer všetci žijú v rodinách. A ak, našli sa dobrovoľníci, ktorí nakúpili susedom. V Gyňove pomáhala starostka **Denisa Vargová**. V Skároši či Seni mali ľudia možnosť dostať objednané obedy. Obce sa snažili byť v úzkom kontakte najmä s najohrozenejšou skupinou seniorov, dostatočne ich informovať. V mnohých obciach dostali starší ľudia ochranné rúška, dezinfekčný roztok či vitamínové balíčky.

► Vonkajšie aktivity

Športoviská a oddychové zóny boli zatvárané kvôli bezpečnostným opatreniam hygienikov. Ľudia v našom regióne i naďalej chodili na prechádzky a športovali, využívali najmä cyklotrasy v okolí Trsteného pri Hornáde, Gyňova (okolie lávky ponad Hornád), cestu na železničnú stanicu v Haniske, les a breh Torysy v Nižnej Hutke, oddychovú zónu pri Močidle vo Vyšnej Myšli, hrádzu a cyklotra-

sy pri Hornáde v Nižnej Myšli. Vyšnomyšľančania, Skárošania a Trstenčania sa doteraz musia zaobísť bez vstupu do lesov. Zákaz je spôsobený pokračujúcou epidémiou afrického moru ošípaných.

Uvoľnenie opatrení postupne sprístupnilo vonkajšie ihriská.

► Aj príroda reaguje

V Seni si ľudia všimli viac rýb v potoku ako po minulé roky. Chovatelia sa zase museli mať na pozore. Vyskytli sa útoky malých šeliem, napríklad lasíc, na hydinu.

Z vyjadrení starostov spracovala redakcia, foto Monika Floriánová

Ako si budete pamätať túto pandémiu v obci?

Veríme, že všetko zlé je na niečo dobré a všetci si uvedomíme zmysel života a budeme vďační aj za maličkosti. Mnohí z nás prežívajú práve stagnáciu kultúrneho a spoločenského vyžitia „neuponáhľaný“ život.

Marcela Gallová, Seňa

Veľmi dlho, deprimujúco.

Denisa Vargová, Gyňov

Nemali sme tu nejaké problémy, tak sme to špeciálne neprežívali. Skôr nám to mierne pomohlo v trošku väčšom pokoji dokončiť europrojekty, lebo celkovo sa toho dialo menej, všetko bolo zatvorené a spomalené.

Miloš Barcal, Haniska

Smutne, bez podujatí, bez stretávania sa s ľuďmi. Akoby tento rok ani neexistoval.

Iveta Vasilenková, Nižná Hutka

Ako čas obáv, ale i prác, ktoré sme predtým odkladali pre nedostatok času. Sme si vzácnjší, tešíme sa z uvoľňovania opatrení a pamätáme na pravidlá ochrany.

Ondrej Pravda, Belža

Boli sme zvyknutí na určité pohodlie, voľný pohyb a naráz sme sa museli prispôbiť opatreniam či zákazom. Pandémia sa určite zapíše červeným písmom do kroniky našej obce, budeme si ju pamätať.

Matej Kočíš, Trstené pri Hornáde

Aj prípravu Abovského hlásnika poznačila pandémia. Na snímke účastníci zasadania redakčnej rady 14. mája vo Valalikoch. Predošlé číslo Hlásnika doručila redakcia z Košíc do Ždane v poslednej chvíli – v utorok 7. apríla, iba deň pred obmedzením pohybu mimo okresov počas veľkonočných sviatkov.

Pod'akovanie predsedu RZOH Jána Kokardu

Rád by som sa v mene svojom aj za všetky starostky a starostov v mikroregióne Hornád poďakoval našim občanom za zodpovedné správanie počas koronakrízy. Videli sme to aj na obecných úradoch. Chodili vybavovať veci naozaj len v nevyhnutných prípadoch, dodržiavali nariadenia. Ďakujem kolegom za zdieľanie dobrých nápadov i počas dvoch užitočných neformálnych stretnutí. Dohodli sme sa napríklad, že každý občan nad 70 rokov dostane zadarmo od obce plátenné rúško. Spoločne sme sa usilovali o zmiernenie napätia podporou tým, ktorí to najviac potrebovali. Solidarita nás zomkla na prospech všetkých.

Od sanitiek po spacáky

Kríza, akú sme nezažili

Pandémia koronavírusu sa nášho regiónu dotkla hlavne nepriamo. Aj vďaka prísnyim opatreniam bolo na území nášho okresu minimum chorých. Situácia si však vyžiadala plné nasadenie odboru krízového riadenia Okresného úradu (OÚ) Košice – okolie. Hovoríme s Karolom Dzugasom, (na fotografii) povereným zastupovaním vedúceho tohto odboru.

■ Karol, čo znamenalo pre vás tím rozšírenie ohrozenia obyvateľstva pandémiou?

Pandémia koronavírusu bola (a stále je) niečím novým, s čím sme sa museli rýchlo vysporiadať, osvojovať si nové informácie, sledovať ich prostredníctvom verejnoprávných médií. Dôležité bolo podávať ďalej vydané opatrenia štátu, najmä rezortov vnútra a zdravotníctva. Tie neustále zverejňujeme na webe OÚ a súčasne rozposielame mailom všetkým obciam a mestám okresu.

Epidémie osýpok a syfilisu v okrese Trebišov nie sú s nemocou COVID-19 porovnateľné. Proti nej ešte nie sú účinné lieky a overené spôsoby ochrany.

■ V čom ešte je súčasná situácia odlišná od minulosti?

V charaktere. Zdrojom ohrozenia, ktoré sme doposiaľ riešili, boli najmä prírodné živly – snehové kalamity, poľadovice, záplavy, privalové dažde, zosuvy pôdy a zamorenia ovzdušia. Na pandémiu koronavírusu sme doteraz nemali vypracovanú metodiku krízového riadenia. Tá sa rodí teraz, takpovediac „za pochodu“.

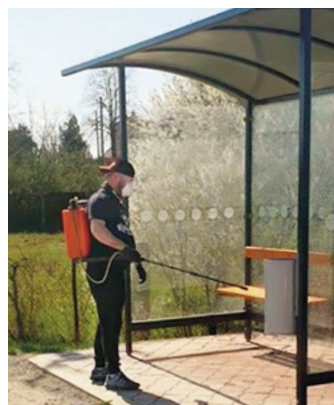
■ Ako sa štátne nariadenia dotkli nášho regiónu?

Našou dôležitou úlohou bolo zabezpečiť prevoz občanov SR vracajúcich sa zo zahraničia do štátnych karanténnych zariadení (KZ). Bolo treba okamžite zohnať prepravcu so sanitkami s prevozným priestorom hermeticky oddeleným od vodiča. Našli sme ho vo firme DOSAV Moldava nad

Bodvou. Príkazom prednostky OÚ jej bola na základe mimoriadnej situácie uložená povinnosť prevozu repatriantov z Hraničného priechodu Milhošť do povinnej 14-dňovej karantény. S prepravcom sme boli v permanencii aj my cez víkendy, po večeroch, aj v noci. Repatrianti boli odvážani do KZ v Kysaku, Košiciach, Liptovskom Jáne, Tatranských Matliaroch, Poprade, ale aj v Omšeni a Pezinku. Stan na hraničnom priechode sme zabezpečili spacími vakmi s podložkami, pitným režimom a trvanlivými potravinami pre čakajúcich repatriantov.

■ S akými otázkami sa na vás obracali ľudia a obce?

Telefóny na odbore zvonili každú chvíľu. Najmä starostovia a primátori sa pýtali na ochranné prostriedky pre svojich zamestnancov, na obmedze-

Pod'akovanie patrí aj Jurijovi Bagirovovi za vydezinfikovanie autobusových zastávok v Sokolčanoch na vlastné náklady

Vklad „červenokrižiakov“

Rozsah činností zameraných na zamedzenie šírenia nákazy by nebol úplný bez spomenutia aktivít, ktoré vykonávali dobrovoľníčky z Územného spolku Slovenského červeného kríža Košice-okolie. Ochotné aktivistky SČK zabezpečovali registráciu repatriantov privážaných z hraničného priechodu Milhošť – Tornyosnémeti do karanténneho zariadenia v Kysaku. Ďalší vozili lieky a potraviny seniorom a ťažko zdravotne postihnutým občanom – medzi nimi boli **Peter Košč** z Nižnej Hutky, **Daniel Magyar** z Čane, **Želmíra Bérešová** zo Sokolian či **Marek Pčolinský** z Košickej Polianky. Organizácia a koordinácia činnosti týchto združení prebiehala pod vedením riaditeľky Územnej organizácie ZPO Košice-okolie **Perly Barčákovéj** a riaditeľky ÚS SČK **Henly Kmetzovej** z Nižnej Myšle.

ao/kdz

nia, na hygienické opatrenia. Chceli vedieť podrobnosti pri zatváraní škôl, športovísk, kostolov, podnikateľských prevádzok.

Už v apríli sme vypracovali vzorový *Prevádzkový poriadok miestneho karanténneho zariadenia* na podmienky mesta Medzev a obce Čaňa na zriadenie KZ na izolovanie pozitívne testovaných príslušníkov rómskych komunit a tých, s ktorými boli v styku. Je to náš príspevok v polemike, či treba hermeticky uzavrieť celé osady a čakať, ako to dopadne (prípád Žehry na Spiši), alebo

vybrať z nich nakazených a potenciálne nakazených a tých sledovať v miestnej karanténnej izolácii a následne liečiť.

■ Čomu vás koronakríza naučila?

Náš nateraz 3-členný kolektív odboru sa zocelil, zohral a získal cenné skúsenosti z koordinácie mnohých zainteresovaných zložiek podieľajúcich sa na riešení pandémie. Okrem zabezpečovania operatívnych zasadnutí Krízového štábu OÚ a Bezpečnostnej rady okresu to bola súčinnosť s Úradom KSK, RÚ-VZ Košice a dobrovoľníkmi. Avšak za cenu enormného nasadenia po tom, čo nás optimalizáciou ministerstva vnútra zredukovali z ôsmich na štyroch zamestnancov, pričom jedna kolegyňa je na materskej.

Pandemická situácia sa od mája uberať dobrým smerom. Ale jej vývoj nemožno podceňovať a druhú vlnu vylúčiť. V súčasnosti sumarizujeme náklady našich obcí vydaných na boj s pandémiou na úhradu zo štátneho rozpočtu. Po nedávnej novele zákona o civilnej ochrane obyvateľstva už riešime aj priestupky v oblasti civilnej ochrany.

Pýtal sa Anton Oberhauser, foto obce a OÚ Košice – okolie

Členovia dobrovoľných hasičských zborov pomáhali v repatriačných centrách (Košice, Kysak) i v obciach. V Seni (obrázok) dezinfikovali verejné priestranstvá a pokračujú v tom i naďalej. V Kokšove-Bakši zas priestory obecného úradu a požiarnej zbrojnice

Epidémia ich nezastavila

Celosvetové rozšírenie ochorenia SARS - COV-2 (známeho ako COVID-19) sa dotklo aj Valalík. Kancelária terénneho sociálneho pracovníka v spolupráci s obecným úradom zaviedla donášku potravín, drogérie a liekov pre seniorov, ťažko zdravotne postihnuté osoby a občanov, ktorí boli povinní dodržiavať karanténu. V spolupráci so SČK riešili rozvoz potravinových balíčkov priamo domov, rozdávali rúška ľuďom, ktorí si ich nevedeli zabezpečiť. So základnou školou spolupracovali pri tlačení a doručovaní materiálov na vyučovanie pre žiakov bez prístupu k internetu.

Terénna sociálna pracovníčka Erika pomáha žiačke pri tlačení domácich úloh

VyMyšlanci – agilná mládežnícka organizácia z Vyšnej Myšle umiestnila do miestnej predajne potravín „rúškovník“ – nástenku pre ľudí, ktorí si nevedeli zaobstarat rúško. Mladí dopĺňovali rúška vlastnej výroby a vyzývali na to aj ďalších.

Hoci materská škola v Seni donedávna nefigurovala na sociálnej sieti Facebook, koronakríza priniesla zmenu. Na novej stránke pre deti sa denne objavovali videá s rozprávkami, básničkami a pesničkami priamo od učiteľiek. Ohlas je veľký – viaceré detičky dokonca bozkávali obrazovky, na ktorých videli svoje vychovávateľky.

obce/red

Pandémia očami polície

Správali sa zodpovedne

Koronavírus mnohým vzal prácu, ale niektorým pribudli ďalšie povinnosti. Popri plnení zvyčajných úloh členovia Obvodného oddelenia policajného zboru v Čani dohliadali aj na dodržiavanie karantény, rozstupov pred obchodmi a poštou. „Počas pandémie sa nevyskytol žiaden závažný problém,“ vraví pre Abovský hlásnik riaditeľ obvodného oddelenia policajného zboru Čaňa **Vladimír Šolc**. „Samozrejme bolo potrebné občas niekoho upozorniť, lebo zo začiatku zabudol

na rúško, ale ľudia sa správali zodpovedne.“ Strážcovia zákona mali na starosti aj kontrolu piatich hraničných priechodov s Maďarskom. Jediný otvorený priechod bol v Milhosti, zvyšné boli uzavreté a priebežne monitorované v spolupráci s maďarskou políciou. Okrem jedného prípadu porušenia domácej karantény policajný zbor neudelil žiadnu pokutu v súvislosti s porušením preventívnych bezpečnostných opatrení.

Matúš Géci

Zamyslenie

Viac než dost'

Niektorí sa strašne nudili a nadávali. Iní si zas uvedomovali, že koronakríza nám nečakane priniesla čas pre seba. Možnosť zahliť sa, prehodnotiť svoje osobné priority, vykročiť novým smerom. Pomáhala nám v tom príroda, v ktorej sme mohli byť častejšie a tiež rodinná i celospoločenská súdržnosť – v zodpovednosti za seba, a teda aj za celok. Veľké neznámo v podobe smrti viedlo k pokore a úcte k životu...

S uvoľňovaním ochranných opatrení sa prázdne ulice po takmer štvrtroku začali postupne zaplňať. Nastavovali sme tváre v ústrety júnovému slnku s rúškami už len pod bradou či v ruke.

Spomali sme – uvedomujúc si, že vražedné tempo s cieľom niekam sa hnať nevedlo k ničomu. Zistili sme, že ak máme seba ako zdravý bytosť, máme viac než dost'... A že z takejto pevnej základne môžeme dávať aj iným – rodine, priateľom, zákazníkom, obci, regiónu i spoločenstvu v najširšom slova zmysle..

Nech nám toto poznanie vydrží až do posledného okamihu bytia na Zemi.

Katarína Čániová, vedúca redaktorka Abovského hlásnika

Aj skárošskí hasiči pomáhajú

Hasiči-dobrovoľníci zo Skároša zaznamenali od februára do júna 12 technických zásahov v súvislosti s pandemiou COVID-19. Pomáhali v repatriáčnom centre na Medickej 2 v Košiciach, kde rozdávali stravu repatriantom, dezinfikovali chodby, výťahy, asistovali policajtom pri prijímaní a prepúšťaní repatriantov.

V domovskej obci na výzvu starostu zabezpečili pravidelnú týždennú dezinfekciu verejných priestranstiev, detských ihrísk a autobusových zastávok. Na žiadosť miestneho farára pomáhajú aj v kostole, kde merajú teplotu veriacim pri vstupe, dezinfikujú im ruky a po omši dezinfikujú celý vnútorný priestor kostola. Dobrovoľný hasičský zbor (DHZ) Skároš pozostáva z 15 aktívnych členov a členiek a tešia sa na nové prírastky do tímu.

ocú/red

Hygienická úderka v skárošskom kostole

Valalická ZUŠ vyučovala ďalej

Izby premenili na koncertné siene

Vo zvlášť náročnej situácii sa po nástupe pandémie ocitli základné umelecké školy – výnimkou nebola ani ZUŠ Valaliky.

Výučba v hudobnom a sčasti vo výtvarnom odbore prebiehala online – no kvalita zvuku bola často taká zlá, že žiaci a ich rodičia potrebovali učiteľom pravidelne zasielať videá z domácej prípravy skladieb. Vyučujúci následne poskytovali spätnú väzbu. V niektorých prípadoch prebiehalo vyučovanie elektronicky aj telefonicky.

Od nápadu vo Valalikoch nebolo ďaleko k skutku. Tie najlepšie z vi-

deí navrhli učitelia zaradiť do domácich koncertov. Na svoju internetovú stránku a portál YouTube tak škola „zavesila“ tri digitálne koncerty s celkovou dĺžkou vyše dve a pol hodiny. Obvyčajky či detské izby malých hudobníkov sa premenili na ozajstné koncertné siene. Predstavili sa nielen klaviristi, huslisti, akordeonisti, gitaristi či flautisti, ale aj talentovaní speváci a hráči na cimbale či bicích.

Vznikla tak výnimočná pamiatka na mimoriadne obdobie. „V čase, keď sa človek obáva o svoje telesné zdravie, bolo dôležité zachovať si duševnú rovnováhu a silu. Práve tvorivosť a umenie jasne vypovedajú o kráse života i v ťažkých chvíľach a majú silu povzbudiť nás a precítiť radosť,“ hovorí riaditeľka ZUŠ **Anna Gordan**. „Som hrdá na to, že sme úspešne zachovali interakciu medzi učiteľmi a žiakmi, motivovali sme žiakov a rodičov, aby i za týchto náročných podmienok nezabúdali, nakoľko je aj umelecké vzdelanie dôležité.“

V neposlednom rade vznikali tanečné choreografie prezentované pri kuchynskej linke alebo pri jazere, výtvarné práce sa ocitli vystavené uprostred záhrady – a tiež na webe školy. Ohlas bol nebyvalý. „Dokonca v Španielsku, kde má jeden žiak kamaráta na Facebooku

Základné školy v novej realite

Nečakaný nástup koronakrízy prekvapil školy na celom Slovensku. Mnohí učitelia museli takpovediac vystúpiť zo svojej komfortnej zóny a nemálo rodičov sa stalo zo dňa na deň domácimi učiteľmi svojich detí – a zistili, že to nie je vôbec ľahké.

Vzdelávanie na diaľku prebiehalo väčšinou online – cez aplikácie ako Edupage či Bezkrídy.sk, alebo cez videokonferencie na aplikáciách Zoom, Teams, prípadne Skype.

Na ZŠ v Seni tiež riešili, čo so žiakmi, ktorí nemajú prístup na internet. Pomocnú ruku poskytla nezisková organizácia Teach For Slovakia, ktorá vďaka spolupráci s firmami T-Systems a Eset zabezpečila žiakom mobilné zariadenia so SIM karty a dátami na uľahčenie domácej prípravy. Škola tiež zapožičala záujemcom 14 notebookov do rodín s viacerými deťmi.

Deťom boli doručované úlohy až domov. Napríklad v Nižnej Myšli ich

každý pondelok do marginalizovanej rómskej komunity nosila asistentka **Veronika Kozlaiová** a terénna pracovníčka **Renáta Baltesová**. Každý piatok ich zbierali vypracované.

Podobnú situáciu zažili v malotriednej škole v Skároši. Riaditeľka **Jana Kyščíková** priznáva, že s deťmi z rómskej komunity sa nepracovalo ľahko. „Pracovné listy vypracúvali úplne sami, bez pomoci. Odovzdané úlohy boli vypracované nesprávne, s chybami, vynechanými cvičeniami. Napriek tomu sme stále apelovali na rodičov, aby sa snažili svojim deťom pomáhať a aby deti úplne nestratili kontakt so školskými povinnosťami.“

Všetkým učiteľom, obzvlášť tým, čo sa snažili dostať sa čo najbližšie k svojim žiakom, patrí uznanie a vďaka. Skúsenosti ukazujú cestu, kam sa môže uberať reforma nášho školstva, aby sa deti v škole cítili dobre a aby ich učenie bavilo.

redakcia a obce, foto Martin Haluška

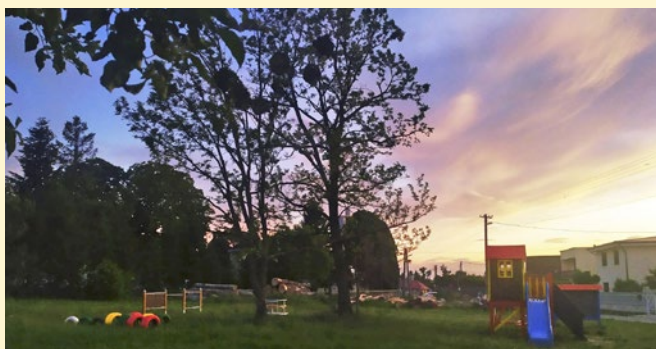

Počas pandémie bolo nutné nezanedbávať zveľádovanie okolia škôl. Na snímke práca v areáli ZŠ Sokolany

Vďačné deti

Napriek tomu, že väčšina sveta vníma novovzniknutú koronasituáciu negatívne, skupina rodičov zo Ždane sa ňou rozhodne nenechala odradiť. Pod vedením **Jany Oláhovej** a za podpory obce sa rozhodla na verejne prístupnom mieste vybudovať detské ihrisko. Vďaka nim miesto, na ktorom sa pred niekoľkými rokmi ozýval detský smiech a krik, opäť ožilo. Vďačné sú im desiatky detí, ktoré tu denne trávia voľné chvíle.

Jana Kokardová, foto autorka

Ihrisko pri západe slnka

Žiadne „založené ruky“

Ani koronakríza nezabránila ľuďom v Seni pokračovať vo zveľádovaní obce. Došlo aj na dlho očakávané vybudovanie prepojenia novej a existujúcej kanalizácie pod Sokolianskym potokom. Práce si vyžadovali dôkladnú prípravu, získavanie rozhodnutí a povolení, keďže v danom mieste potok križuje aj plynové potrubie.

Opravilo sa i množstvo nebezpečných výtlkov, maľovalo zábradlie na moste a pripravuje sa sociálne zariadenie pre aktívnych pracovníkov. Keďže množstvo ľudí zostalo cez krízu doma, veľmi uvítali iniciatívu obce na zadováženie veľkoobjemových kontajnerov – obzvlášť pri predveľkonočnom upratovaní.

ocú/red, foto dokumentácia ocú Seňa

Prepojenie kanalizácie pod sokolianskym potokom

Čaňa rozbehla veľké investície

Najväčšia obec nášho regiónu je už podstatne bližšie k novej čistiarne odpadových vôd, na ktorú vyčlenila 200 tisíc eur vláda na septembrovom zasadnutí. Práce odštartovali počas núdzového stavu a sú v plnom prúde – a rovnako na cintoríne, kde čoskoro pribudne 100 nových hrobových miest.

ah, foto ocú Čaňa

Situácia na stavbe ČOV 15. júna

Kapacita cintorína sa rozširí

Akciovka ŽPSV slávi štvrtstoročie

Pavol Palkáň – od technika po riaditeľa

S počtom 65 zamestnancov patrí spoločnosť ŽPSV k najväčším súkromným zamestnávateľom v Čani, a tým aj v našom regióne. Od roku 2017 je jej riaditeľom štyridsiatnik Pavol Palkáň, muž pevne spätý s týmto krajom – rodák zo Ždaru, ženatý v Haniske.

Náš prvý pokus o rozhovor prekazila koronakríza. Koncom mája sa to podarilo, a tak môžeme v Abovskom hlásniku predstaviť modernú tvár tejto firmy.

■ **Najskôr aktuálne: ako vás ovplyvnila pandémia?**

Zatiaľ necítíme negatívny vplyv. Objednávky máme, zákazníci platia. Ale stavebníctvo reaguje na krízu oneskorene, preto ešte presne nevieme, čo prinesie budúcnosť. Po roku 2009 sme tiež museli znížiť výrobu, ale po ozdravení, v rokoch 2012 – 2013, sme prešli na dve zmeny. Aktuálne máme jednu stabilnú.

■ **Vaša značka je roky spätá s výrobou železničných podvalov. Stále to platí?**

História siaha do 60. rokov a náš výrobný program sa odvtedy až tak veľmi nezmenil. Ako jediná firma na Slovensku vyrábame betónové podvaly hlavne pre železničné koľajové dráhy. Nedávno sme tiež dodali betónové zvodidlá pre diaľnicu D1 Budiš – Bidovce. V čase epidémie koronavírusu sme dokázali vyplniť dopyt na trhu a zvýšili predaj betónov jednotlivcom, napríklad na záhradné plotíky a múriky. Ľudia v našich ob-

Pavol Palkáň pri reverznom páse v miešacom centre

ciach boli viac doma a mohli sa venovať zveľaďovaniu svojich bydlísk. Na dodávanie výrobkov používame naše tri vozidlá-domiešavače. Vyrábame aj cestárske panely, šálovacie dielce, obrubníky, pilóty, betónové sokle, základy aj rôzne atypy.

■ **Kto je vaším vlastníkom?**

Materskou firmou je česká ŽPSV s.r.o. v Uherskom Ostrohu. Kontrolujú 58,94 % našich akcií, zvyšnú vlasťnícku účasť majú Železnice SR. Ako akciová spoločnosť pôsobíme od roku 1995, takto teda fungujeme už 25 rokov. V našom výrobnom sortimente stále máme aj klasický typ podvalov SB8P na koľajnke pre rýchlosť do

160 km/h, ktoré už naše sesterské české závody nevyrábajú, preto časť našich výrobkov vyvážame.

■ **Odkiaľ máte suroviny na výrobu?**

Štrk a piesok kupujeme od firmy z neďalekého Kechneca, cement z Turne nad Bodvou.

■ **Odkedy vy sám pracujete v závode?**

Začínal som tu v roku 1999. Prešiel som si pozíciami technika, energetika, manažéra kvality, pracoval som na obchodnom oddelení. Spoločnosť som teda spoznal z každej strany. Riaditeľom som od roku 2017, keď môj predchodca odišiel do dôchodku.

■ **Zdá sa teda, že máte o odovzdávanie vedomostí vo firme postarané...**

Na výmenu generácií musíte myslieť priebežne. Vedúci výroby či majster postupne zaškolujú kolegov a odo-

vzdávajú svoje skúsenosti. Minulý rok sme robili vo firme prieskum, ktorý ukázal, že priemerný vek zamestnancov je 45 rokov a priemerná doba zamestnania 9,31 roka. Sme radi, že naši základní zamestnanci sú stabilní.

■ **Na čo ste hrdý?**

Hlavne na našu najnovšiu veľkú investíciu – moderné miešacie centrum, srdce betonárskej výroby. Špeciálnu dávkovaciu technológiu riadi kolega vo veľine prostredníctvom počítača. Táto prevádzka nás naozaj posunula do 21. storočia. A čomu som veľmi rád, nemuseli sme si na túto investíciu požičať od bánk, zarobili sme si na ňu sami. Oproti minulosti máme aj podstatne nižšiu prašnosť prevádzky. Odlievanie našich prefabrikovaných výrobkov prebieha v hale podvalov. Do budúcnosti by sme si radi vybudovali podvesnú dopravu – transport betónu v prepravných košoch – ktorá prepojí nové miešacie centrum a halu podvalov.

■ **Aký „nevýrobný“ kontakt udržiavate so svetom, aké máte partnerstvá?**

Nedávno ma oslovila s ponukou Stavebná fakulta Technickej univerzity v Košiciach, ktorú som kedysi vyštudoval, aby som sa stal členom jej priemyselnej rady. Môže to znamenať rozšírenie možností pre študentov, aby k nám prišli praxovať, či pracovať na diplomových alebo bakalárskych prácach. Niektorí z nich, ak sa im u nás bude páčiť, sa môžu v budúcnosti stať našimi zamestnancami.

A prirodzene, záleží nám aj na dobrých vzťahoch s obcou Čaňa, vieme nezištne pomôcť. Veď u nás pracuje nemalo miestnych ľudí a aj občania z ďalších dedín regiónu.

*Pýtal sa Anton Oberhauser,
foto autor*

Podvaly majú „papierovú“ životnosť 25 rokov. Často vydržia aj oveľa dlhšie

Miešacie centrum – už na prvý pohľad moderná prevádzka

K eurofondom vedie zdĺhavý a zložitý proces

Financie na rozvoj dostupné z verejných zdrojov

Geča na čele so starostom Patrikom Rusňákom postupne prispôsobuje obec moderným potrebám občanov. Eurofondy sú jedným z prostriedkov, ako dosiahnuť rovnako vysokú úroveň štandardu v celej obci.

■ **Je náročné získať na projekty financie z eurofondov?**

Na Slovensku sa čerpajú eurofondy prostredníctvom výziev jednotlivých ministerstiev a agentúr. Procesy na splnenie podmienok sú náročné na čas a financie. Výzva mnohokrát trvá len dva mesiace. Dovtedy musíme pripraviť projektovú dokumentáciu, stavebné povolenie, územný plán a ďalšie špecifiká výzvy, aby sme mohli vôbec podať žiadosť. Pri kontrole musíme mať už vysporiadané pozemky. Ak nedoložíme majetkovoprávne vzťahy, o dotáciu príde. Vo výnimočných prípadoch musí mať obec ukončené verejné obstarávanie ešte pred podaním žiadosti. Pri dotáciách nad 200 tisíc eur prebieha zdĺhavé verejné obstarávanie cez elektronický vestník Slovenska. Každá výzva je osobitá, technické požiadavky odlišné. Projekt spred štyroch, piatich rokov sa nedá znova použiť, jednoduchšie je spraviť nový. Rozpočet je totiž medzitým neaktuálny, ceny a náklady stúpajú.

■ **Po získaní financií prichádza na rad realizácia...**

Od podania žiadosti až po ukončenie realizácie niekedy ubehnú až dva-tri roky. Príkladom je budova obecného úradu v Geči. V máji 2019 podpísala obec zmluvu o nenávratnom finanč-

nom príspevku vo výške takmer 500 tisíc eur. Pred dvoma mesiacmi sme ukončili verejné obstarávanie a teraz čakáme na odpoveď z kontrolnej inštitúcie. Rovnako čakáme na schválenie financií na nákup strojno-technického vybavenia, čiže traktora s vlečkou a príslušenstvom.

■ **K eurofondom vedia dlhá a náročná cesta. Vidíte možnosť zjednodušenia procesov?**

Cestu by som videl cez urýchlenie a zjednodušenie procesov získavania eurofondov. Inšpirovať by sme sa mohli susedným Maďarskom. Obce získavajú eurofondové dotácie na projekty od župy. Požiadavky na projekt spracuje župa, ktorá odošle žiadosť štátu. Ten vypisuje výzvy na základe prijatých požiadaviek jednotlivých obcí. Priorita v rámci Slovenska je vodovod a kanalizácia. V roku 2016 vyriešila v našej obci a vo Valalikoch tieto problémy VVS vybudovaním spoločnej kanalizácie a vodovodu.

■ **Akým tempom pokračuje výstavba vodovodu a kanalizácie v obci?**

Smerom na Čaňu vznikla individuálna bytová výstava rodinných domov. Domáci ju volajú Nová Geča. Mladé rodiny zatiaľ fungujú na studni a žumpe. Druhý rok máme kritické obdobie so spodnými vodami. Ľudia už pociťujú nedostatok vody. O príspevok 200-tisíc eur z envirofonde na rozšírenie prívodu vody a obecnej kanalizácie sme požiadali v jeseni 2019. Po navýšení alokácie až na 5 miliónov eur plánujeme požiadať

Starosta Patrik Rusňák je vo funkcii druhe volebné obdobie

Vozový park Dobrovoľného hasičského zboru Geča rozšírili o nové vozidlo. Nevyužívanú Tatra 815 získali dobrovoľní hasiči od OZ Širava. Získané vozidlo poslúži potrebám oddielu v regióne

o ďalšiu dotáciu na dobudovanie kanalizácie a vodovodu v novej štvrti.

■ **Ovplyvní koronakríza rozpočet obce?**

Zdravotná časť sa postupne upokojuje, začína sa ekonomická. Prognózy zo Združenia miest a obcí Slovenska hovoria o nižších podielových daniach kvôli ekonomickému prepadu. Čakáme na ďalšiu reakciu štátu, ale

postupne vznikajú eurofondové dotácie na pomoc pri udržaní pracovných miest. Neplánujeme sa vydať cestou zvyšovania miestnych daní a poplatkov. Očakávame, že ekonomické dôsledky krízy sa naplno prejavia až na jeseň. K dispozícii máme rezervný fond. Kompromisy hľadáme spoločne ako región.

Matúš Géci,

foto autor a archív DHZ Geča

Z výjazdového rokovania vlády v Čani získala ženská spevácka skupina Gečanka dotáciu na nové čížmy ku krojom. Pre priaznivý vývoj pandémie sa mohli speváčky konečne stretnúť a zaspievať si v nových čížmách

Aktuálne projekty v Geči

zniženie energetickej náročnosti budovy obecného úradu	497 656,61 €
budovanie prvkov zelenej infraštruktúry	450 099,28 €
strojno-technologické zariadenie na vybavenie zberného dvora	173 952,60 €
podpora opatrovateľských služieb	74 100 €
výstavba požiarnej garáže	30 000 €
rekonštrukcia miestnych komunikácií	28 000 €
rozšírenie prívodu vody a obecnej kanalizácie	22 500 €
čížmy pre ŽSS Gečanka	2 000 €

Prečo sa rekonštruujú úrady a školy?

2E – ekologicky a ekonomicky

Aj samosprávy dostali úlohu z Bruselu pri zmierňovaní klimatických zmien. Musia znižovať spotrebu energií, redukovat' produkciu škodlivých emisií a tým chrániť životné prostredie.

Jednou z ciest je program ministerstva životného prostredia Zníženie energetickej náročnosti verejných budov, do ktorého sa zapojili aj naše obce. Obecné úrady, školy či škôlky prešli a mnohé ešte prejdú rekonštrukciami. Nejde pritom o vizuálnu stránku budov, ale o zavádzanie moderných úsporných technológií.

Valaliky získali z eurofondov dotáciu 553 tisíc eur. Čo všetko zrealizovali na budove obecného úradu a kultúrneho domu, nám opísal starosta **Štefan Petrik**. „Celý obvodový plášť budovy sa zateplil minerálnou vlnou, drevené okná a čelná presklená stena sa vymenila za systém

s izolačným trojsklom. Novú tepelnú izoláciu namiesto škvary dostali strechy nad učebňami ZUŠ a obecným úradom.

V interiéri sa staré hliníkové rozvody elektriny zamenili za medené a v celej budove sa inštalovali svietidlá LED technológie. Namontovali sa nové radiátory, pôvodné plynové kotly nahradili kondenzačné a samotnému kúreniu pomáhajú solárne panely na streche. Vodu v kuchyni ohrieva tepelné čerpadlo. V budove je inštalované aj nútené vetranie s rekuperáciou.”

Cieľom takýchto riešení je v EÚ dosiahnuť ultranízky energetický štandard budov s úsporou energie viac ako 50 %. Vo Valalikoch očakávajú úsporu až 70 %. Nakoľko sa to podarí, ukážu výsledky po piatich rokoch monitorovania prevádzky rekonštruovaných objektov.

Monika Floriánová, foto autorka

Obecný úrad Valaliky po rekonštrukcii s úspornými technológiami

Novinky hlási aj Kokšov-Bakša

Do zoznamu dokončených projektov podporených na výjazdovom zasadnutí vlády v septembri 2019 v Čani pribudli ďalšie. Po odsúhlasení sumy 15 500 eur na asfaltovanie miestnych komunikácií v obci Kokšov-Bakša schválilo tunajšie obecné zastupiteľstvo úver na dofinancovanie projektu vo výške 90 000 eur. Namiesto cesty, ktorú niekoľko desiatok rokov tvorili stavebné panely, sa občania dočkali kvalitného asfaltového koberca. V nasledujúcom čísle prinesieme širší prehľad projektov, ktoré boli v ostatnom čase v Kokšove-Bakši financované z eurofondov.

Oživilí kúsok hasičskej histórie

Po obnove dobrovoľného hasičského zboru v roku 2008 našli jeho členovia z Kokšova-Bakše v starom obecnom sklade dvojkolesovú dopravnú striekačku z roku 1976. Historický kúsok neputoval do šrotu, ale pod vedením strojníka **Štefana Fedora** hasiči prispejú k jeho oprave. „Zrekonštruovali sme motor, čerpadlo aj nápravu. Celú striekačku sme očistili, nano-vo natreli a doplnili sme chýbajú-

ce súčiastky,” vysvetľuje Štefan Fedor. Výstavným exponátom sa pýši priestranstvo pred požiarnou zbrojnicou.

Anton Oberhauser/Matúš Géci, foto obec a DHZ Kokšov-Bakša

Deň Európy - málo známy sviatok

70 rokov solidarity

Prečo si Deň Európy pripomíname 9. mája? Práve vtedy bola podpísaná Schumanova deklarácia, ktorá položila základný kameň Európskej únie. Tento rok od podpisu uplynulo už 70 rokov.

V roku 1950 sa národy v Európe stali vyrovnávaní s ničivými následkami druhej svetovej vojny. Štátnik **Robert Schuman**, francúzsky minister zahraničných vecí, v spolupráci s **Jeanom Monnetom** pripravil medzinárodne uznávaný Schumanov plán (deklaráciu), ktorý zverej-

nil práve 9. mája. Navrhol spoločnú kontrolu výroby uhlia a ocele, najdôležitejších surovín pre zbrojársky priemysel. Základná myšlienka spočívala v tom, že ak niekto nemá kontrolu nad ich výrobou, nie je schopný viesť vojnu. Vytvorené Európske spoločenstvo uhlia a ocele bolo prvé z radu nadnárodných spoločenstiev, ktoré sa postupne spojili do dnešnej Európskej únie.

K 70. výročiu predseda Európskeho parlamentu **David Sassoli** okrem iného povedal: „Jean Monnet vyhlásil, že „ľudia sa nemenia, pokiaľ to

nie je potrebné, a túto potrebu pocítujú len v čase krízy.” A tak aj tá súčasná zdôrazňuje, že je naliehavo potrebné, aby sa Európska únia začala usilovať, aby bola efektívnejšia, demokratickejšia a bližšie k občanom. Okrem vďačnosti za to, že 75 rokov žijeme v jednote a mieri, nesmieme zabúdať na to, že solidarita sa nekončí na našich hraniciach. Solidarita je hlavnou podmienkou našich spoločných budúcich výsledkov.”

Prevzaté z www.europa.eu, upravila Monika Floriánová, foto archív AH

Skároš, december 2007: Otvorenie hraníc medzi SR a Maďarskom

Trištvrte storočia v mieri

Oslavy a pripomienky 75. výročia konca II. svetovej vojny tiež poznačila celosvetová epidémia nového koronavírusu. Oficiálne podujatia v Skároši boli zrušené, kladenie vencov a kytíc sa konalo len v súkromnom duchu. Dvaja starostovia z nášho regiónu boli súčasťou malej skupinky, ktorá si uctila pamiatku padlých pri pamätníku na Dargove.

red/mg

V posledných rokoch bývala súčasťou kladenia vencov pri skárošskom pamätníku prezentácia fotografických podobizní hrdinov boja proti fašistickej agresii

Život ako výkupné

Vojna priniesla všeličo dobré i zlé, ale vždy kráčala so zubatou. Na rýchlu pominuteľnosť života spomínajú pamätníci vo Vyšnej Myšli: „Na jar po prechode frontu v roku 1945 z lesa zväžali na vozoch s koňmi mŕtvych vojakov, bolo ich asi 30. Pochovali ich do spoločného hrobu na cintoríne. Na jeseň pozostatky vykopali a premiestnili do Košíc.“ V obci sa dodnes starajú o hrob neznámeho maďarského vojaka (na obrázku vpravo).

Monika Floriánová, foto: autorka

Pomník padlým vo Vyšnej Myšli

Vojnu prežívala do svojho ôsmeho roku

Spomienky Paulíny Pachovej stále živé

„Sedeli sme všetci v kuchyni, keď sa otvorili dvere a do domu vošli dvaja muži v uniformách. Pozerala som na nich azda veľmi vystrašene, lebo jeden z nich sa ku mne hneď nachýlil a začal voľáčo rozprávať. Nerozumela som mu, jeho reč bola samé r, ale snažil sa byť milý. Potom vytiahol čokoládu. Naozajstnú čokoládu, z ktorej som hneď odhryzla a vychutnávala, ako sa mi rozplýva v ústach. Bolo to úžasné, chcela som, aby táto chvíľa trvala nekonečne. A zatiaľ, čo som ju cmúľala, on vytiahol fotky z akýmsi dievčatom a ukazoval ich mame. „Meine Tochter,“ pýšil sa a znova ma hladil. „Das ist meine Tochter, sie ist dieselbe als Ihre Tochter.“

Takto si na dianie približne v roku 1941 spomína **Paulína Pachová Rusnáková** z Nižnej Myšle. Bola vtedy len malým dievčatom. Zažila vojnu z prvej ruky. Schovávanie sa pred strelbou a bombami v podzemných chodbách bývalého kláštora z 13. storočia. Spolupatričnosť dedičanov tvárou v tvár hrôzom. Vyučovanie v škole v maďarskom jazyku, ktorému nerozumela. Nečakané stretnutia s hudbou, ktorú

si postupne zamilovala. A na prelome rokov 1944 a 1945, keď nemala ani osem, prechod frontu.

To všetko nájdete pútavo opísané v poviedke Ukrajinský gramofón, ktorú v roku 2008 napísal **Slavomír Szabó** a je uverejnená na internetovej stránke Literárnej spoločnosti Pravé orechové.

„Rus, čo k nám po chvíli zavítal so svojimi kamarátmi, bol naozajstným prekvapením. Mal pri sebe balalajku. Prenášal ju z krajiny do krajiny, vo chvíľach, keď na nich pálili nemecké delá, keď sa skrývali v zákopoch, alebo za strelby bežali s výkrikom Hurá!, on utekal aj so svojim nástrojom. Teraz vošli všetci do domu, prekutrali ho a on na mňa pozrel. Natiahla som ruku za balalajkou a zatiaľ, čo si všetci posadali za stôl, aby im dedko s babkou dali jesť, on niečo zahral. Nie hocičo, tú pieseň som poznala a začala spievať. Vojaci na mňa pozerali, akoby som spadla z mesiaca. Keď pesnička skončila, ozval sa búrlivý potlesk.“

Celú poviedku Ukrajinský gramofón hľadajte na:

<https://www.praveorechove.com/newsread.php?newsid=798>

red/internet, foto Matúš Géci

Dlhoročná vedúca speváckej skupiny Nižnomyšľanka sa netají tým, že láska k hudbe sa u nej zrodila v pohnutých vojnových časoch. Je pamätníčkou prvých ročníkov speváckej prehliadky Dargovská ruža, zberateľkou ľudových piesní z domovskej obce a nášho regiónu. Stále jej dobre slúži pamäť. Preto hovorí, že momentálna kríza spojená s pandémiou sa svojím rozsahom nedá ani porovnať s druhou svetovou vojnou. Najmä mladí ľudia si podľa nej nedokážu predstaviť, aký ťažký a neistý bol vtedy život. „Chlapi boli na vojne, zvyšok rodiny sa musel prebijať, ako sa dalo. Napriek tomu sa ľudia vtedy k sebe správali lepšie ako dnes.“ Taká zmena ako pandémia môže podľa nej prísť kedykoľvek. „Nedávame pozor na prírodu, nevieme zaobchádzať s odpadom... Ľudia si nevážia, čo majú. Možno by sa mali častejšie rozprávať so starými rodičmi a prarodičmi, kým sú ešte tu.“

Takmer zabudnutý...

Druhá svetová vojna priniesla nespočetné množstvo príbehov. Hlavné tých smutných. Jeden sa týka Ondreja Šándora z Čane. Pilota, ktorý zahynul ako 28-ročný už v prvých dňoch vojny v susednom Poľsku.

Jeho synovec Imrich, bývalý mäsiar, v Čani žije dodnes. Keď bola na jeseň 1938, tesne po Mnichovskej dohode, vyhlásená Viedenská arbitráž a južné oblasti Slovenska tým pripadli Maďarsku, mal deväť rokov. Pre Abovský hlásnik si živo zaspomína: „Vari už na druhý deň po arbitráži u nás zaklopali dvaja zástupcovia maďarskej armády a pýtali sa na strýka Ondreja. Mali oňho záujem, no nenašli ho. Ak si dobre pamätám, vedeli sme, že je v Brne.“

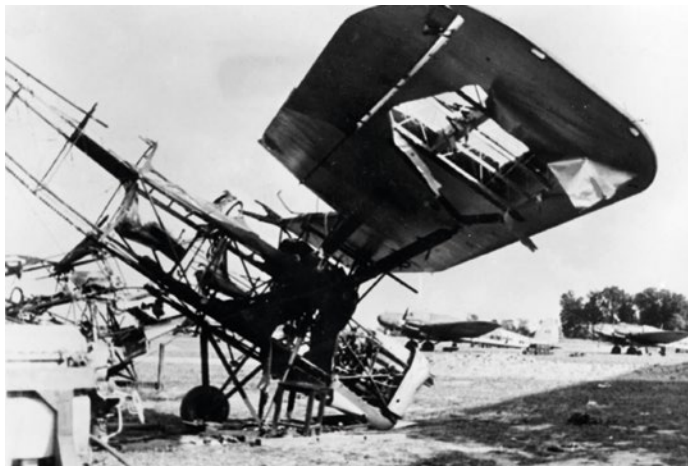
Poručík Ondrej Šándor bol už vtedy pilotom československej armády. Po rozpade republiky v marci 1939 bol prevelený do Piešťan, v auguste sa hlásil v Martine, no na druhý deň dezertoval. Bolo zrejmé, že nechcel bojovať ani za maďarské, ani za slovenské ozbrojené sily, keďže obe tieto armády stáli na strane Tretej ríše. Pridal sa k československému odboju v Poľsku, 28. augusta sa hlásil v Krakove. Dohromady sa príslušníkmi poľských vzdušných síl stalo 93 česko-slovenských pilotov.

Totálna presila Nemecka sa na začiatku vojny prejavila aj vo vzduchu. Už 2. septembra 1939, deň po napadnutí Poľska, prišiel zdrvuujúci vzdušný útok na leteckú základňu Dęblin – Irena, vyše 100 km juhovýchodne od Varšavy. V tej chvíli tam bolo sústredených 400 poľských lietadiel aj všetci československí letci. Nálet neprežili traja z nich – vrátane Ondreja Šándora. Stali sa pravdepodobne prvými obeťami československého odboja v zahraničí. Spolu si útok vyžiadali 18 mŕtvych a 28 ťažko ranených...

O Ondrejovi doma, pravdaže, nevedeli nič. Z vojny sa nevrátil... V roku 1943 ho vyhlásili za nezvestného. No až o tri roky, už po vojne, sa tušenie premenilo na istotu. Pravdy sa dopátrala Ondrejova najmladšia sestra Margita. Za pomoci údajov od Červeného kríža. „Išla to povedať rodičom. Keď moja babka vyšla pred dom a videla dcéru smutne vchádzať cez bráničku so slzami v očiach, hneď vedela...“ hovorí Imrich Šándor. Ondrejovo meno si môžete na kríži na vojenskom cintoríne Balonna v Dębline prečítať aj dnes.

S použitím článku Čechoslováci v poľském letectvu, www.warthunder.com, a stránky Jozefa Koreného (Klub vojenských veteránov Trenčín) spracoval Anton Oberhauser, foto internet (Bundesarchiv, stránky Gonzoaviation.com a Niebieskaeskadra.pl)

Zničené poľské vojenské lietadlo

Žijú aj v Nižnej Hutke

Vojna očami pamätníkov

Od ukončenia II. svetovej vojny ubehlo už 75 rokov, ale pamätník František Sásfai, narodený v roku 1938, na mnohé udalosti spomína, akoby sa stali len nedávno. „Ničoho sme sa nebáli,“ prízvukuje počas celého rozhovoru.

„Z Nižnej Hutky sme do Košíc chodili predávať na voze, rodičia ma raz vyložili so starou mamou pred mestom a oni išli ďalej. Zahučali sirény a nemecké lietadlá sa leskli nad našimi hlavami. So starkou sme ľahli do blízkeho kukuričného poľa a nakoľo bombardéry zhadzovali bomby,“ spomína František. Leteckých náletov zažil ešte mnoho, skrýval sa v škole pod posteľou, ale aj doma v pivnici. Pri ústupe Nemcov zhodili Rusi „stalínovu sviecu“ blízko pri Moldave. „Na vlastné oči som videl ako noc ožiarila taká prenikavá žiara, že by ste našli ihlu na dvore.“

Nemeckí vojaci boli podľa Františka veľmi rozumní: „Stále nám nosili čokolády, cukríky alebo med. Boli dobre zásobovaní. V našom dome zakresľovali mapy a v šope mali ukryté osobné auto. Často ma vozili po dedine. Raz som ich nahneval, keď som

večer prišiel k autu, otvoril kufr a hádzal tam šrubky. Keď to Nemci zistili, dostal som po hlave a viac ma už neodviezli. Rusi nemali takú kultúru ako Nemci, zväčša boli špinaví, stále hladní a nedodržiavali hygienu. Šaty sme im odšívavovali v horúcej peci,“ rozpráva. Všetci neboli rovnakí, na jedného Rusa menom Jozef spomína František rád: „Bol ako rodina, keď odchádzal, nechal nám fotku aj adresu. Ale nikdy viac sme ho už nevideli.“

Rovnako živo spomína na vojnu aj jeho manželka Jolana, ktorú spája s Františkom aj zhodný deň, mesiac a rok narodenia. Spomína, ako sa vo vtedajšom kaštieli v Slanci usídlil nemecký štáb: „Na Vianoce otec vyrezal smrek a ozdobovali sme ho suchým chlebom a papierovými ozdobami. Nemci sa pýtali, čo robíme, za chvíľu nám doniesli čokolády a vyrábali sme z nich salónky, ktorými sme ozdobili vianočný stromček.“ Spomienok na vojnu má Jolana a František ešte mnoho. Najradšej rozprávajú o veselých príhodách s úsmevom na tvári.

Matúš Géci, foto autor

Jolana a František Sásfaiovci. Najradšej spomínajú na veselé príhody. I vo vojne ich bolo dosť

Kolená sa im už netrasú

Rodina s priezviskom Haniščane

Koncom apríla 2018 sa v Haniske chystala slávnosť stavania mája a Gabi dostal spásenosnú myšlienku: „Podme niečo zaspievať!“ Oslovil pár chlapov a žien, nacvičili dve-tri piesne a s malou dušičkou predstúpili pred spoluobčanov. A s úspechom!

Tak začal príbeh novej folklórnej spevackej skupiny **Haniščane**. Mali len nadšenie, chuť pracovať a veľa otázok. „Raz týždenne sme v našom kultúrnom dome neúnavne skúšali piesne z Abova, Zemplína i Šariša. Neskôr sme si dali ušit základné súčasti kroja a začali s trasúcimi kolennami vystupovať,“ spomína duša a zakladateľ súboru **Gabi Kačmárík**. Po Haniske zavítali na obecné slávnosti v okolitých obciach, majú za sebou úspešnú premiéru na Dňoch RZOH v skárošskom amfiteátri. „Nacvičili sme vianočné pásmo Jašlička-re, naši chlapi s ním zožali v miestnom kostole veľký úspech. Môžeme

sa pochváliť aj vianočným vystúpením v Košiciach.“

Dnes v súbore pôsobí 12 chlapov a osem žien vo veku od 23 do 60 rokov. Hudobne ich na harmonike sprevádza mladý talent **Damián Kaško** zo Sokolian. „Väčšina z nás nemá hudobné vzdelanie, o to viac do spevu vkladáme srdce a lásku k tomu, čo s radosťou robíme. Na skúšky brávame aj naše deti, aby sme im odmalicka vstúpili do folklóru,“ vraví za všetkých Gabi.

Od minulého roka sú Haniščane členmi OZ Naša Haniska. Z príspevkov kúpili čížmy a látky na nové ženské kroje. „Chystáme prvé čepčenie nevesty. Bude to pre nás veľká vec, vydáva sa totiž žienka nášho súboru.“ Aktívni sú nielen v speve, ale tvorivým duchom pomáhajú pri organizácii spoločenských podujatí a obnove rodnej viesky.

Zuzana Ondočková, Monika Floriánová, foto archív súboru

Folklor ľudí spája. Po dvoch rokoch Haniščane tvoria jednu rodinu

Máj vyrástol v Sokolánoch a Vyšnej Myšli

Tradície v nevšednom podaní

Sokolány: Ani pandémie ani nevlúdne počasia neodradilo mladých

„Nebol by v našej obci 1. máj, keby Sokolanci nepostavili v centre obce pred kostolom vysoký máj, ktorý je každoročným symbolom zdraru a života obce.“

Po prvýkrát sa obľúbená obecná paráda udiala bez divákov a za prísnych hygienických podmienok, s rúškami na tvári a dezinfekciou. V Sokolánoch sa k partičke silných chlapcov pridali dievčatá z folklórneho súboru **Sakalčane**, ktoré pri zdobení veselo spievali s harmonikou. Domácich vo Vyšnej Myšli potešili členovia **OZ Sasanka**. Keďže junákov nemajú, máj priviezol traktorik. Skrášľovať stromček na vlečke má svoje výhody – nemusíte sa zohýňať ☺.

Vo Vyšnej Myšli nezabudli radní ani na Deň matiek. Starosta **Marek Habina** poblahožela ženám cez obecný rozhlas a pripojili aj básničku, ktorú zarecitovala **Sabínka Timková**.

Monika Floriánová,
foto ocú Sokolány a Vyšná Myšľa

Vyšná Myšľa: Máj robil radosť ľuďom na prechádzkach

Seriál: Chotárne názvy naše abovské – 6. časť

Rigovi

Analýzou názvu z titulku tohto príspevku pokračujeme v poukazovaní na zaujímavosti výsledkov maďarsko-slovenskej jazykovej interferencie (vzájomného ovplyvňovania sa) v terénnych názvoch chotárov obcí nášho regiónu. Podobne ako predchádzajúce (napríklad *Totkalaz*, *Morotva* a *Berek*) zaujímavý je aj názov *Rigovi*, a to nielen z jazykovej, ale aj inej stránky. Okrem poznatku o jazyku a motivácii svojho pôvodu prezrádza nám totiž aj jednu vzácnu dejinnú skutočnosť. Pokúsime sa to stručne objasniť.

Zhodou okolností, no nie celkom náhodnou, aj toponymum *Rigovi* (je to tvar 1. pádu mn. čísla zapísa-

ný foneticky – [tote] Rigovi) vzniklo v chotári našej juhoabovskej obce Trstené pri Hornáde, ležiacej vľavo od Hornádu v blízkosti západných svahov najjužnejšej časti Slanských vrchov a štátnej slovensko-maďarskej hranice. Jej obyvateľom slúži pravdepodobne už viac ako pol tisícročia. Vzhľadom na našu tému žiada sa tu z dejín obce uviesť aspoň to, že patrí k najstarším v našej oblasti (najstaršia písomná zmienka o nej je z roku 1215 ako o vtedy už vyspelej dedine), že okolo polovice 13. storočia došlo k značnému vylúdeniu jej pôvodného staroslovenského obyvateľstva a dosídleniu novým, prevažne maďarským obyvateľstvom, že sa čoskoro stala strediskom veľkého panstva a že medzi jej vlastníckmi v tom čase nachádzame aj príslušníkov významných uhor-

ských šľachtických rodov – Abovcov a Drugetovcov.

A sme pri vyššie naznačenej vzácnosti: Keď v roku 1335 zomrel posledný z majiteľov obce z rodu Abovcov, istý Dominik, od kráľa ju do vlastníctva dostal člen rodu Drugetovcov – Viliam. Treba dodať, že tu nejde o bežného „člena“ tohto rodu. Viliam Druget bol totiž krajiniským hodnostárom najvyššej kategórie – palatínom, teda po kráľovi druhým najvýznamnejším mužom krajiny. Trstené pri Hornáde sa stalo nielen jeho majetkom, ale v ostatných rokoch života (zomrel v roku 1342) aj bydliskom a na dlhý čas aj sídlom časti jeho veľkého panstva. A druhý dodatok: V hlave štítu erbovej pečate tohto veľmoža sú štyri čierne drozdy. Drozd sa po maďarsky volá *rigó*, po prevzatí do

našho nárečia toto slovo funguje v podobe *rigov*. Nepochybne veľký výskyt tohto spevavého vtáka je hlavným motívom vzniku názvu *Rigovi* – „Drozdy“, teda pomenovania časti chotára obce v jeho najvýchodnejšej časti, v blízkosti lesa. A keďže s veľkou pravdepodobnosťou vznikol v maďarskom jazyku, čo mohlo byť aj v období prvého značného pomáďarčenia obce, teda aj v rokoch, keď Viliam Druget bol jej obyvateľom, oprávnené možno vysloviť predpoklad, že medzi existenciou terénneho názvu *Rigovi* v obci Trstené pri Hornáde a pôsobením Viliama Drugeta ako významnej osobnosti našich národných dejín v nej je priama a vzácná súvislosť. Až tak ďaleko do minulosti nás môže zaviesť obyčajný chotárny názov...

Ladislav Bartko

Namiesto osláv krajšia obec

Oslavy 695. výročia prvej písomnej zmienky vo Vyšnej Myšli, ktoré sa mali konať 20. júna, museli zrušiť. A tak aspoň vysadili lipu pri prístrešnej kaplnke Sedembolestnej Panny Márie pred vstupom do obce. Postupne na verejné priestranstvá vysadili ďalšie stromy, okrasné dreviny, kríky a kvety v počte takmer 300 kusov. Novovysadenú zeleň pri vstupe do obce lemuje aj záhradné osvetlenie.

ocú Vyšná Myšľa/mf, foto ocú Vyšná Myšľa

Na priestranstve chystajú prekvapenie

Vysadili stromy života

Zapojila sa starostka i poslanci. Valent Hudák a Matúš Vasilenko skrášlili okolie autobusovej zastávky

V centre Nižnej Hutky pribudlo 160 okrasných stromčekov a kríkov. Nová zeleň bola v plnej výške financovaná sponzorom projektu Sadíme strom života. Výsadbu zrealizovala starostka obce **Iveta Vasilenková** a poslanci obecného zastupiteľstva v spolupráci s dvoma dobrovoľníkmi.

Rozmaring upratoval

V Seni sa partia mladých dobrovoľníkov – inak tanečníkov z miestneho folklórneho súboru Rozmaring – rozhodla prispieť k čistejšej a krajšej obci. „Vďaka“ nezodpovedným občanom sa totiž v prírode a v okolí obce povalovalo stále viac odpadu. „Sme veľmi radi, že iniciatíva prišla zo strany mladých, ktorým nie je jedno, kde a ako žijú. Dúfame, že motivujú aj ďalších k ochrane životného prostredia,“ komentuje starostka **Marcela Gallová**. Obec poskytla ochotným mladým ľuďom rukavice a vrecia na odpad, následne sa postarala o zozbieranie vriec a ich odvoz do veľkoobchodného kontajnera.

ocú/red

Na triedenie a likvidáciu odpadu nasadili novú techniku v Ždani. Príspevok na ňu z minuloročnej dotácie Environmentálneho fondu Ministerstva životného prostredia SR je vo výške 70 000 eur a obec z vlastných zdrojov vyčlenila 4 500 eur.

foto: mk

Dažďová záhrada...

... tak sa volá projekt, na ktorý občianske združenie (OZ) Priatelia trstenskej prírody čerstvo získalo od Karpatskej nadácie príspevok 1 800 eur. Dažďová záhrada vznikne na poličkach ZŠ v Trstenom pri Hornáde. Predseda OZ **Rastislav Šelepský** pre Abovský hlásnik konkretizuje: „V areáli školy vybudujeme dve jazierka s drenážou. Zásobovať ich bude dažďová voda privádzaná z odkvapov školskej budovy. Do 70 hodín by mala vsiaknuť do zeme a zavlažiť záhradu. Teším sa, že to urobíme aj za účasti detí. Na jeseň pre nich chystáme besedu so zaujímavými hosťami – **Paulínou Urdovou**, dizajnérkou permakultúrnych záhrad, a **Michalom Kravčíkom**, známym aktivistom vyššej kultúry vzťahu k vode a zároveň autorom myšlienky zádržných drevených hrádzok na tunajších prítokoch Hornádu.“

kčj

Mimoriadna akcia pre bociany

Nájdú domov v Myšli?

Pred piatimi rokmi vo Vyšnej Myšli elektrikári odstránili hniezdo bociana bieleho zo stĺpa elektrického vedenia pri železničnej stanici. Odvtedy už v obci nezahniezdil. Dozrel čas a miestni sa rozhodli tento stav zmeniť.

Hniezdo váži niekoľko 100 kg

„Požiadali sme Štátnu ochranu prírody a krajiny o radu, ako máme postupovať,“ popisuje starosta **Marek Habina**. „Poskytli nám technický výkres, ako má vyzeráť kovová podložka pod hniezdo. Náš šikovný občan **Barťolomej Pástor** ju bez váhania zhotovil, za čo mu ďakujeme.“ Betónový stĺp osadili na mieste, z ktorého je výhľad na mokrad a okolité poľa. „Teraz budeme čakať na budúcu jar či nejaký párik prileť a zahniezdi. Prajeme si, aby sme mohli zvoliť: Goľa leci, nemažeci, a mi mame, neľpeme!“

► Monitoring na webe

V atlase hniezd bociana bieleho na stránke www.bociany.sk sú od roku 2000 zhromažďované údaje o príletoch, hniezdení aj stave jednotlivých vtáčích obydľí. Dozvedela som sa, že túto jar v našom regióne zahniezdilo 10 párov – po jednom v Belži, Čani, Gyňove, Haniske, Kokšove-Bakši, Seni, Skároši, Sokolanoch, Trstenom pri Hornáde a Ždani. Najlepšou pozvánkou pre tento chránený a užitočný druh je dostatok potravy v okolí hniezda a pokoj pre mláďatá. Vedeli ste, že bocianiu rodinku si možno adoptovať? Symbolickými 10 € prispějete k ich ochrane na Slovensku a podporíte aj úpravy hniezd umiestnených na stĺpoch elektrického vedenia.

Monika Floriánová,
foto ocú Vyšná Myšľa, autorka

Krásny pohľad na pole

Kráľ dravcov nad regiónom

Chránené vtáčie územie Košická kotlina je jedným z piatich najvýznamnejších území pre orla kráľovského

na Slovensku. Údolie tejto kotliny tvorí značnú časť nášho mikroregiónu Hornád, ktorý je domovom približne štyroch až piatich párov významného predátora.

„Orl kráľovský zakladá hniezda na starých mohutných stromoch. Výrub takýchto statných stromov ohrozuje zákonom chránenú populáciu dravca v regióne. Navyše hniezdi len raz ročne a počas sedenia na znáške je veľmi citlivý na prítomnosť človeka. V prípade objavenia hniezda je nutné lokalitu ihneď opustiť,“ upozorňuje **Roman Trojčák** zo Štátnej ochrany prírody SR. Na mladého jedinca čiha množstvo nebezpečných nástrah od nezákonnej ľudskej činnosti až po prirodzené nástrahy v prírode. Majestátneho orla kráľovského môžete vidieť zblízka v sokoliarstve.

Matúš Géci, foto Ján Lipták

Projekt Recyklohry v MŠ Valaliky

Lúbime našu Zem

V materskej škole vo Valalikoch sa deti učia ekologickému vnímaniu sveta prostredníctvom zaujímavých Recyklohier. Do projektu s rovnomeným názvom je zapojených vyše 1 200 škôl na Slovensku. Deti z Valalík mali obrovskú radosť, keď získali ocenenie za najlepšie splnenie úlohy „Cesta elektroodpadu“. Za 3D koláž domu so všetkými elektrozariadeniami dostali škafuľku školských pomôcok.

Predškôláci triedia odpad, zbierajú batérie, z odpadových materiálov vytvárajú pestré dielka, ktorými si skrášľujú interiér. Vyrábali aj recyklovaný papier. Do environmentálnych aktivít zapájajú i rodičov. Spoločne vybudovali záhon na pestovanie

zeleniny, kvetinový záhon a vysadili ovocné stromy. „Pri plnení úloh sa deti učia o dôležitosti a význame stromov a rastlín, o potrebe chrániť prírodu, o recyklácii aj o klimatickej kríze,“ vraví koordinátorka projektu Recyklohry **Emília Dobošová**. „Navyše za každú splnenú úlohu získajú MŠ body a deti si za ne vyberú odmenu – kreatívne pomôcky, hračky, hudobné nástroje alebo knihy.“

Porekadlo - Ohýbaj ma, mamko, pokiaľ som ja Janko - platí na 100 %. Správne návyky k ochrane životného prostredia, ktoré vštepíme deťom, im zostanú aj do budúcnosti.

Monika Floriánová,
foto: Emília Dobošová

Títo škôlkari určite vedia, kedy má Zem narodeniny

Obriadená lipová

Poldruhakilometrová lipová aleja medzi Trsteným pri Hornáde a Skárošom sa má k svetu aj vďaka pravidelnej údržbe. Raz ročne sa tak deje počas väčších brigád. V týchto mesiacoch – pre koronavírus – bola účasť brigádnikov čo do počtu skromnejšia (prišlo ich asi osem), no čo do rozsahu vykonaných prác bohatá. Čistili kmene od mladých jalových výhonkov, orezávali zlomené či vyschnuté konáre. Aby sa následne mohla vykonať kosba v režii spriatelenej obce. Tá spravidla končí pri lavičke s nádherným výhľadom. Pri údržbe aleje so 140 stromčekmi nechýbali starostovia **Matej Kočiš** a **Ľubomír Vranka**. A samozrejme, ani Priatelia trstenskej prírody z rovnomeného OZ vedení **Rastislavom Šelepškom**.

kčj, foto OZ PTP

Čerstvo pokosená aleja

Tip na nevšedný „vodný“ výlet

0 zlatom jablku aj mostíku pre zalúbených

Čím to je, že sa tak dobre cítime pri vode? Nuž, naše telo tvorí zo 70 až 80 % voda. Pri nej sme proste doma. A čo tak spojiť domovy dva – ten osobný, bytostný a ten, v ktorom som obyvateľom mikroregiónu Hornád a mám na svojom území celkom vzácné veľké jazerá? Vyberme sa teda na „vodný“ výlet – navyše s parádnu kulinárskou koncovkou.

Začíname na Gečianskom jazere či presnejšie štrkovisku. Sprievodcom je nám starosta **Patrik Rusňák**. Autom sa po panelovej a následne poľnej ceste dostávame z dolnej, východnej časti obce do záhradkárskej lokality na poloostrove až k brehu jazera s krásnym výhľadom na Nižnú Myšľu a Slanské vrchy. Ďalej už nemôžeme. Prebieha tam ťažba vodným bagrom. Vody čerá čln rybára a remorkér, ktorý vezie kopiská štrku do triediarne pri hlavnej ceste.

► Gečianska Lucka

Napijeme sa z prameňa neďaleko brehu. Chutí výborne. „Rozbor, ktorý sme si dali urobiť, ukázal, že prameňitá voda spĺňa parametre dojčenskej vody. Ľudia si ju chodia nabrať,“ vraví starosta a pokračuje: „Vyzerá to tu oveľa lepšie ako volákedy. Teším sa dobrej spolupráci s tunajšími záhradkármi a rybármi. My sme okolie prameňa vyhlbili, odviezli starý odpad. Oni sa starajú o čistotu, osadili sem vkusnú tabuľku.“

Pozeráme do poľí smerom na Gečú a Kokšov-Bakšu. Medzi obilím vidno ryhy po bagrovaní. „Rozširujú ťažbu štrku. Predtým štrkovisko malo asi 250 hektárov, v súčasnosti – usudzujem – okolo 300,“ konštatuje pán Rusňák.

Vraciame sa autom späť k starému mlynu, presnejšie k jeho zvyškom. Zo svojej záhrady nám ich ukazuje **Pavel Varga**. Vidno ešte vyhlbený priestor pre odtok vody, v súčasnosti zarastený vodnými pálkami. „Pred troma rokmi, keď popršalo, plochu zaplnila voda a boli v nej kapry-amury. Teraz je tu len sucho. Ťažba štrku

zrejme prešla prítoky vody.“

Zvyšky vodného kanála z Myslavy do Čane a zberného jazierka v záhradkárskej lokalite sú stále viditeľné aj na iných miestach.

► Povešť o strede Európy

Autom sa presúvame k reštaurácii Amur s novovybudovanou letnou terasou a detským ihriskom. „**Helena Hančáková** tam už roky pripravuje skvelé pečené ryby,“ podotýka pán Rusňák. Odporúča Amur navštíviť popoludní či po večeri na záver výletu.

Smerujeme na hlavnú cestu – popri cintoríne s kaplnkou netradičného valcovitého tvaru. Je zasvätená Premeneniu Pána. Oplatí sa pri nej zastaviť, lebo sa môžete ocitnúť priamo v epicentre Európy. Podľa povesti je totiž postavená na mieste, kde spadlo zlaté jablko, ktoré vyriešilo medzinárodné spory o geografický stred nášho kontinentu. (Hoci doteraz existuje viac verzií – Skalka pri Kremnici, miesta v Litve či na Ukrajine.)

Za odbočkou k Strabagu sa spustíme k jazero Zipp. Leží na opačnej

Zátisie pri prameni

strane ako Gečianske jazero. Neťažia v ňom štrk už niekoľko desaťročí. Raj tam našli vtáci a rybári. Aj keď je všade zákaz kúpania, možno i tu nájsť pekné miesta na oddych či piknik.

► Čarovné spojenie

Sprievodkyňou na Novom aj Starom jazere v Čani je mi prednostka tamojšieho obecného úradu **Otilia Tomčová**. Z cesty vedúcej z Čane do Hanisky odbočujeme doľava hneď za

Patrik Rusňák: Toto je naša „gečianska Lucka“

železničnou traťou. Ocítame sa na brehoch oboch jazier olemovaných rekreačnými domčekmi. Pôvabný pohľad. Neprekáža v ňom ani budova obilného sila a výrobná prefabrikátov. Vidíme lavičky, ktoré svojho času osadila obec. Okolie jazier obec pravidelne kosí, avšak začiatok tohto leta – keď pre koronakrízu štát odvolal aktívnych pracovníkov – tu vysoká tráva stále dominuje. Čanianске jazerá zjavne majú zlatú éru za sebou. Požičovňa vodných bicyklov, ubytovacie chatky, festival Tajvan leto či kúpanie v čistej vode bez rias a nánosov patria minulosti.

Prechádzame úzkou spojnicou medzi oboma jazerami. Pohľad na obe vodné plochy, stromy, kry je veľmi príjemný. Prichádzame k mostíku. Pod ním sa spájajú obe jazerá. To by bolo niečo pre zalúbených! Škoda, že necitliví ľudia sa tu nerozpakujú vyhazovať odpady – napriek zákazu.

Autom pokračujeme popri Novom jazere do Gyňova. Je to na skok. A odtiaľ späť na začiatok Gečianskych jazier od Čane. Ranč Silva je pre koronakrízu ešte zatvorený. Po nadplot vidíme jeho pekne upravený rozsiahly dvor so zeleným prístupom k vode. Inak sa k nej z tejto strany nedostanete.

Lučíme sa, každá ide za svojimi ďalšími povinnosťami. Spoločne však konštatujeme, že hoci sme pri vode boli pracovne, načerpali sme pri nej sily a chuti do ďalších dní. A to vlastne vďaka Hornádu, ktorý sa po tisícročia rozlieva Košickou kotlinou a z hôr do nej splavuje zeminu a štrk.

Katarína Čániová, foto autorka

Gečianske jazero s výhľadom na Nižnú Myšľu

Zátisie Nového jazera v Čani

Najkrajšie kalendáre Slovenska

Ocenené obce

Neuveriteľné! Za pätnásť rokov súťaže Najkrajší kalendár Slovenska získali naše obce deväť (!) ocenení vo svojej kategórii. Najnovšie prvé miesto **Valaliky** za kalendár Co še u nas varelo.

Predtani a v roku 2016 boli prvé a druhé tiež Valaliky a to s témami Naše kroje a Obrazy od našich. V roku 2014 a 2013 ocenenie v podobe 2. a 1. miesta dostal Seniansky okršľovací spolok za námety Senianski maliari a Kostol rímskokatolíckej cirkvi v **Seni**.

V roku 2008 bola tretia **Čaňa** za Recepty našich babičiek. Redakcia Obecných novín ocenila kalendár **Haniska** očami detí. Roky 2007, 2006 a 2005 priniesli prvé a tretie miesto ako aj čestné uznanie pre Valaliky a Seňu s kalendármi s názvami ich obcí.

Súťaž už 28 rokov organizuje Klub fotopublicistov Slovenského syndikátu novinárov v spolupráci so Štátnou vedeckou knižnicou v Banskej Bystrici. Z najnovšieho víťazného kalendára Co še u nas varelo vám ponúkame skvelú dobrotu známu ako:

Kočenina – huspenina

Potrebujeme:

Bravčové kože, paprčky a koleno, koreňovú zeleninu, cibuľu, čierne koreníe, sol' a vodu

Do vody dáme variť bravčové kože, rozrezané paprčky a koleno. Pridáme očistenú koreňovú zeleninu – mrkvu, kaleráb, zeler, petržlen a kvôli farbe umytú neočistenú cibuľu. Osolíme a pridáme celé čierne koreníe. Zalejeme vodou. Varíme vyše 4 hodiny na slabom ohni a nechávame vodu odparovať. Nikdy ju dodatočne nedolievame, lebo sa nám nevytvorí kvalitná huspenina. Po uvarení vylievame do nádob, ktoré sme kvôli chuti vytrelí kúskom roztláčeneho cesnaku. Pridávame uvarenú zeleninu a mäso. Nechávame stuhnúť na chladnom mieste. Pred podávaním dochutíme cibuľou, octom, korením či červenou mletou paprikou.

Aj tu sa recepty rôznia. Niektorí varí huspeninu celý deň, niektorí len dve hodiny. Odporúčame vyskúšať to na vlastnej koži a potom sa do sýtosti najesť zdraviu prospešného kolagénu.

kčj/mon, foto Mgr. Pavol Kacvinský

Kočenina chutí s chlebom

- Keď zaplače Margita (13. 7.), bude dažďov dosýta.
- Teplý Jakub (25. 7.), studené Vianoce.
- Čo júl a august nedovará, to september neusmaží.
- V auguste dážď je ako ženský plač.
- Ak je pred Annou (26. 7.) pekne, je po Anne mrzko.
- Na svätého Vavrinca (10. 8.) švábka ide do hrnca (pozn.: švábky = zemiaky)
- Ak je zlé leto, bude pekná jeseň.

Lisy a Antigen robia meno

Antigen aj Lisy nezhodili v oboch parkúroch ani jednu prekážku

Jazdeckú súťaž v košíckej jazdiarni – plánovanú na apríl – zrušili. O to väčší záujem bol o trojdňové zápolenie koní v skokoch cez prekážky v Liptovskej Sielnici. Konalo sa v polovici júna. Čestne sa tam predstavila i farma v Ždani s dvoma jazdkyňami a dvoma tátošmi – **Barbarou** na **Lisy** a **Barborou** na **Antigenovi**. Ich trénerka a spolumajiteľka farmy **Andrea Valentová** nám na margo spomínaného zápolenia povedala: „Tamojší moderný areál má veľmi dobré meno a po mesiacoch súťažnej prestávky praskal vo švíkoch. Keďže boxy pre kone boli obsadené, išli sme na Liptov na jednodňovú otočku. Aj počas koronakrízy sme kone trénovali. Bolo to náročné obdobie, lebo na farmu sme mohli prísť len my a majiteľa koní. A to nám riadne dalo zabráť. Súťaž je preto takým malým zadosťučinením...”

kčj, foto dok. A. Valentovej

Tip pre „hustých“ cyklistov

Vrchárska koruna Abova – to je názov cykloturistického projektu pre individuálnu cykloturistiku. Do konca októbra majú účastníci navštíviť na bicykli 20 vybraných miest. Sú medzi nimi najmä lokality vo Volovských vrchoch, no nechýba ani Radar nad Vyšnou Hutkou a predovšetkým Hornádsko-olšavský

okruh, ktorý ponúka prierez atraktívnymi miestami nášho mikroregiónu.

Pre zaujímavosť, prvým cyklistom, ktorý v tomto roku zdolal všetky vrcholy (vrátane Kojšovskej hole či Kloptane nad Smolníkom), je **Michal Fulka** z Košíckej Polianky. Viac na webe vkabov.sk kdz/red

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ s bonusom!

V tomto roku máte o dôvod viac zapojiť sa do našich čitateľských súťaží. Prečo? V závere roka chceme usporiadať malé stretnutie pri príležitosti 15. výročia Abovského hlásnika a pozvať naň i výhercov našich súťaží.

Otázka pre vás: **Kolko pracovísk má Základná umelecká škola vo Valalikoch?**

Správnou odpoveď píšete na mejl regionhornad@gmail.com alebo zašlite poštou na adresu Abovský hlásnik, Štefánikova 6, 040 01 Košice do 31. 7. 2020. Výherca získava suveníry z obce Valaliky. S odpoveďou môžete uviesť aj telefonický kontakt.

Správnou odpoveď na otázku z č. 1/2020 znela: Známym aktivistom z Trsteného pri Hornáde je Rastislav Šelepý. Prišlo nám rekordných 11 správnych odpovedí. **Výhercom knihy o obci Seňa je tamojší obyvateľ Attila Farkas.** Gratulujeme! ah

Vydáva: Regionálne združenie obcí Hornád so sídlom Osloboditeľov 22, Čaňa, IČO: 319 65 041, **redakcia:** Communication House, s.r.o., **adresa:** Štefánikova 6, 040 01 Košice, **e-mail:** regionhornad@gmail.com, **web:** www.regionhornad.sk, **vedúca redaktorka:** PaedDr. Katarína Eva Čániová – tel: 0905 812 883, **redaktor:** Mgr. Anton Oberhauser – tel. 0911 291 255, **redakčná spolupráca:** Ing. Monika Floriánová, Matúš Géci, **redakčná rada:** predseda Mgr. Karol Dzugas, Ing. Miloš Barcal, Mgr. Monika Gergelová, JUDr. Lubomír Vranka, Ing. Štefan Petrik, Mgr. Denisa Vargová, **Distribúcia** - Obecný úrad Ždaňa, tel. 055/698 00 21. Vychádza ako štvrtročník pod registračným číslom EV 3592/09, ISSN 1339 - 2549, **sadzba:** Jozef Veselý - FOGRA studio Košice, **tlač:** ROTAPRINT, s.r.o. Redakcia nezodpovedá za obsah doručenej inzercie.